

ANOTÁCIE

KÁKOŠOVÁ, Zuzana: LATINSKÁ HUMANISTICKÁ POÉZIA 16. STOROČIA V KONTEXTE SLOVENSKEJ LITERATÚRY. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. 152 s.

Hoci bádatelia dnes disponujú oveľa bohatšou množinou konkrétnych poznatkov o literárnej tvorbe obdobia humanizmu na Slovensku než približne pred polstoročím, masívne vytisnutie latinčiny zo študijného programu gymnázií má sprievodný účinok vo faktickom oslabení styku s latinskou literatúrou. Tá je v povedomí širšej verejnosti odsúdená do roly nepríťažlivej Popolušky, ktorá môže zaujímať iba ak znalcov klasických jazykov, špecialistov neolatinistov a nadšencov pre staršiu spisbu. Monografia Zuzany Kákošovej, docentky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, si kladie za cieľ ukázať, že toto takpovediac exkluzívne písomníctvo tvorí organickú a zároveň zaujímavú súčasť slovenskej literatúry.

Osobnosťou, ku ktorej gravituje jadro práce, je trnavský rodák Ján Sambucus (1531 – 1584). Ešte pred niekoľkými desaťročiami sa mu upieralo domovské právo v slovenských kultúrnych dejinách, no vďaka dosiaľ neprekonanej monografii Antona Vantucha *Ján Sambucus. Život a dielo renesančného učenca* z roku 1975 sa podarilo vrátiť tohto vzdelanca európskeho formátu do našej histórie. Sambucus ako literát a špeciálne ako básnik však pred publikovaním prvej autorkinej štúdie o jeho básnickej zbierke *Poemata* začiatkom osemdesiatych rokov ostával u nás naďalej vlastne celkom neznámy.

Kapitola venovaná jeho osobnosti (s. 22 – 105) sa po malom biografickom medailóne zameriava na zbierku *Poemata* z roku 1555, ktorá je dielom študenta na prahu praktického života a vo veršoch uvažujúceho o morálke, spoločnosti, filozofii a náboženstve. *Poemata* ponúkajú nepríležitostnú i príležitostnú poéziu, ktorá nie je ani zďaleka suchopárna, pretože jej nechýba „vtip, irónia, až sarkazmus, mladický elán a oduševnenie“ (s. 40). V popredí pozornosti stojí kult priateľstva a vzdelanosti, starosť o osud Uhorska a odmietavý postoj k neznášanlivosti motivovanej konfesionalne.

V zbierke *Emblemata* z roku 1564, ktorej básne vo vtedy mimoriadne populárnom žánri predstavujú vrchol Sambukových poetických ambícií, sa cez veršované komentáre vybraných 221 sentencií a ich výtvarného zachytenia predstavuje tvorba postavená do priesečníku úvah o mravoch, prírode a mytológii. Osobitne zaujme Kákošovej analýza emblémov týkajúcich sa lásky, ktorá je inovačným fenoménom jeho poézie, aj keď niektoré mizogýnske tóny patria skôr medzi tradičné postoje, ak nechceme použiť priamo výraz spoločenské klišé.

Nasledujúca podkapitola zameraná na charakter verša pripomína kvalitatívny pokrok *Emblémov* aj v rozšírení metricko-strofického repertoáru. Náš básnik technicky nadväzoval predovšetkým na trio rímskych klasikov Vergília, Ovidia a Horatia, ale v oboch zbierkach pracoval až s 26 rôznymi útvarmi, čím prevýšil nielen samotného Horatia, ale najmä drvivú väčšinu uznávaných súčasníkov. V podkapitole Epilóg upozorňuje Ká-

košová na to, že v Sambukovej tvorbe zohráva dôležitú úlohu nielen v tom čase už prevažujúce nasmerovanie na Nemecko, ale naďalej aj na taliansky kontext, pričom mu však ťažko možno vytknúť odtrhnutosť od domáceho literárneho života.

O tomto zaradení hovoria dve kapitoly. Prvá Humanisti 16. storočia ako širšie kultúrne spoločenstvo (s. 5 – 13) si všíma duchovnú pospolitosť humanistických vzdelancov (*res publica litterarum*), z ktorej Sambucus vyrástol. Záverečná kapitola Martin Rakovský a Juraj Koppay (s. 106 – 137) nielen predstavuje diela menovaných autorov s ich podobnosťami so Sambukom aj odlišnosťami od neho, ale snaží sa dokresliť celkovú spoločenskú a literárnu klímu druhej polovice 16. storočia.

Hoci krátka, no veľmi dôležitá je druhá kapitola Estetické hodnoty latinskej humanistickej poézie (s. 14 – 21), kde sa poukazuje na zástoj školy vo formovaní vnímania estetickej kvality a zároveň sa dozvedáme, že naši humanisti sa k téme krásy vyjadrovali iba okrajovo. Ich názory možno dedukovať skôr z ich tvorby, ktorej vládne elegantná vyváženosť a cit pre proporcie, aj keď na porovnaní Rakovského a Koppaya sa dajú demonštrovať individuálne rozdiely. Autorka reflektuje nevyhnutnú službu prekladov pri percipovaní humanistickej poézie, ale nabáda k ich ešte tesnejšiemu primknutiu k originálu, aby sa preklad miesto pomocníka nestal zvodcom.

Súčasťou práce je anglické resumé (s. 141), ktoré je azda až pristročné, zoznam použitej literatúry (s. 142 – 144) so šiestimi desiatkami položiek a registrom osobných mien (s. 145 – 149).

Súhrnne sa dá konštatovať, že autorka presvedčivo načrtla model latinskej humanistickej poézie ako svojbytného celku a demonštrovala relevantné metódy zachytenia hodnôt predromantickej poézie. Ostáva si iba želať, aby s využitím dostupného objemu vedomostí a s vlastnými bádateľskými výsledkami v neďalekej budúcnosti uskutočnila svoj cieľ napísať dejiny literárneho humanizmu a jeho literárnej typológie a poetiky.

Daniel Škoviera

Prof. PhDr. Daniel Škoviera, PhD.
Katedra klasickej a semitskej filológie FF UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
SR
e-mail: daniel.skoviera@fphil.uniba.sk

ZBORNÍK MATICE SLOVENSKEJ – LITERÁRNA VEDA. Zostavili V. Marčok a T. Winkler. Martin : Vydavateľstvo MS, 2010. 171 s.

Prvý ročník *Zborníka Matice slovenskej* s podtitulom Literárna veda apeluje na potrebu kontinuálneho publikovania relevantných a hodnotovo podložených recenzií. V dvoch samostatných častiach, rozdelených na práce autorov ako V. Marčok, P. Liba,